

EGY KUN HANGSZER REKONSTRUKCIÓJÁNAK LEHETŐSÉGEI

Sudár Balázs

MTA BTK Történettudományi Intézet

„Hadak útján” – A Népvándorlaskor Fiatal Kutatóinak XXIII. konferenciáján
Veszprémben, 2013. október 4-én tartott előadás kivonata

1983–1985 között az akkori Szovjetunió Kherson megyéjében, a Kirovo falu közelében folyó ásatáson egy kun harcos sírja került elő. A szerencsés körülményeknek köszönhetően a sírban számos fatárgy épen maradt, többek között egy hangszer maradványai is előkerültek. Ez rendkívül fontos tény, hiszen nem csak a sztyeppe, de a világ zenetörténetében is ritkák az ilyen korai – jelen esetben 13. századi – emlékek. Húros hangszerek szempontjából egy Egyiptomban talált 5. századi kopt lant, a novgorodi gudok (12. század?) és a wartburgi mandorra (15. század) említhetőek.

Nem meglepő, hogy e hangszerről több tanulmány is született: egy Gannadij Jevdokimov, kettő pedig Ja. P. Gershkovich tollából. A hangszert mindketten kun kobyzként interpretálták a Codex Cumanicusra és Dede Korkut legendájára hivatkozva. Mindkét szerző közölte a hangszer rekonstrukciós rajzát is, érdemes azonban a maradványokat organográfiai és organológiai szempontból tüzetesebb vizsgálat alá vonni.

Egyértelmű, hogy a hangszer a lantfélék közé tartozik, és három húrja volt. Az is világos, hogy testét és nyakát egyetlen fából faragták ki. Ezeken túl azonban számos részlet kérdéses: Hogyan kapcsolódott a nyak és a korpusz? Milyen hosszú lehetett a nyak? Voltak-e a hangszer nyakán érintők (bundok)? Mivel fedték a hangszer testét? Mi a hangszer alsó részén található lyukak jelentősége? Mire szolgálhattak a hangszer testének peremén látható bevágások?

E hangszerészeti szempontból önmagukban is érdekes kérdések azonban túlmutatnak önmagukon. Általuk vizsgálható, hogy a hangszert vonóval vagy pengetővel szólaltatták-e meg. Másodsorban nem jelentéktelen a nagyobb összefüggések vizsgálata sem: merre található hangszerünk formai-szerkezeti párhuzamai? Bár a kutatás egyértelműen a sztyeppe-régióhoz köti a zeneszerszámot, a részletesebb elemzések némiképp elbizonytalanítják a kutatót.